

Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Філологічний факультет
Кафедра словацької філології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з наукової роботи
проф. Студеняк І.П.

Вересня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія і практика двомовної лексикографії

Рівень вищої освіти	доктор філософії
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 – Філологія
Освітня програма	«Філологія»
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська, словацька

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія і практика двомовної лексикографії» для аспірантів галузі знань **03 Гуманітарні науки** спеціальності **035 – Філологія, освітня програма 035 «Філологія»**.

Розробники: Пахомова С.М., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри словацької філології.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри словацької філології

Протокол № 1 від «29» березня 2019 року

Завідувач кафедри Петрица Н. М.

Схвалено науково-методичною комісією філологічного факультету

протокол № 5 від «4» вересня 2019 р.

Голова науково-методичної комісії

© _____, 2019 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2019 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Рік підготовки: 1	
Загальна кількість годин – 180		
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 6	1, 2	1, 2
	Лекції:	
	30 год.	10 год.
	Практичні (семінарські):	
	30 год.	8 год.
	Лабораторні:	
Вид підсумкового контролю: написання статей, доповідей		
	Самостійна робота:	
Форма підсумкового контролю: залік,екзамен	120 год.	162 год.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є розширити теоретичну та практичну загальнолінгвістичну підготовку здобувачів вищої освіти, узагальнити та поглибити лінгвістичні знання зі словацької лексикографії, ознайомити словакістів зі станом словацько-української та українсько-словацької лексикографії, основними лексикографічними школами, що працюють у галузі двомовної лексикографії.

Завдання: ознайомити аспірантів

- ✓ з основними школами, концепціями та течіями в сучасній двомовній лексикографії,
- ✓ зі станом словацько-української та українсько-словацької лексикографії,
- ✓ з теоретичними працями провідних двомовних лексикографів,
- ✓ з основними лексикографічними джерелами, виданими в Словаччині,
- ✓ з поняттям лексикографічної параметризації.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- основні теоретичні поняття, пов'язані з курсом «Теорія і практика двомовної лексикографії»;
- особливості розвитку лексикографічної науки в Європі та Україні; специфіку роботи Українського мовно-інформаційного фонду НАН України
- ситуацію з двомовною лексикографією в Словаччині та Україні;
- всі двомовні словацько-українські і українсько-словацькі словники (або слов'янсько-українські та українсько- слов'янські), видані в Україні і Словаччині;
- основні концепції (Братиславську та Празьку) опису полісемантичних лексем;
- школу комп'ютерної лексикографії В.А.Широкова
- фонетичні, орфоепічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, фразеологічні параметри лексикографії;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен уміти:

- розробляти робочі лексикографічні параметри одно- та двомовного словників;
- аналізувати лексикографічні параметри різних словників;
- давати фахову оцінку певного словника;
- аналізувати представленість у конкретному словнику різних лексикографічних параметрів, що лежать в його основі;
- уміти використовувати у своїй практичній лексикографічній діяльності здобутки сучасної науки.
- створити концепцію двомовного словника різних типів;
- розробити параметризацію перекладного словника загального типу, фразеологічного, синонімічного тощо;
- володіти навичками філіації та семантизації полісемантичних одиниць.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Теорія і практика двомовної лексикографії» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

Шифр НД: ВК. 2.1.2 за ОП: «Філологія» Актуальні аспекти теорії лексичної мотивації

Шифр НД: ВК.2.1.3 за ОП: «Філологія» Порівняльна граматики слов'янських мов

Шифр НД: ВК. 2.1.2 за ОП: «Філологія» Когнітивні дослідження лексики

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Теорія і практика двомовної лексикографії», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Сучасні передові концептуальні та методологічні знання з філології та суміжних галузей знань	1.1
Праці провідних вітчизняних та зарубіжних учених, наукових шкіл та фундаментальних праць у галузі дослідження.	1.2
Формулювати мету власного наукового дослідження в контексті світового наукового процесу, усвідомлювати його актуальність і значення для розвитку інших галузей науки, суспільно-політичного, економічного життя.	2.1
Проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань.	2.3.
Формувати команду дослідників для вирішення локальної задачі (формулювання дослідницької проблеми, робочих гіпотез, збору інформації, підготовки пропозицій).	2.4
Формулювати наукову проблему з огляду на стан її наукової розробки та сучасні наукові тенденції.	2.5
Формулювати робочі гіпотези та моделі досліджуваної проблеми.	2.6
Аналізувати наукові праці з філології, виявляючи дискусійні та малодосліджені питання.	2.7
Здійснювати моніторинг наукових джерел інформації відносно досліджуваної проблеми.	2.8
Визначати інформаційну цінність джерел шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами.	2.9
Визначати принципи та методи дослідження, використовуючи міждисциплінарні підходи.	2.10

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія і практика двомовної лексикографії»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Кваліфіковано відображати результати наукових досліджень у наукових статтях у фахових виданнях, вести конструктивний діалог з рецензентами та редакторами.	3.2
Професійно презентувати результати своїх досліджень на міжнародних	3.3

наукових конференціях, семінарах, практично використовувати іноземну мову (в першу чергу – англійську) у науковій, інноваційній та педагогічній діяльності.	
Ефективно працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії.	3.4
Уміти використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації джерел.	3.5
Ініціювати наукові та інноваційні комплексні проекти в галузі філології, лідерство та автономність під час їх реалізації.	4.1
Діяти, дотримуючись принципів соціальної відповідальності, на основі етичних міркувань (мотивів).	4.2
Самовдосконалюватися, нести відповідальність за новизну наукових досліджень та прийняття експертних рішень.	4.3
Приймати обґрунтовані рішення, мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	4.4

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

1. Написання доповідей.
2. Виступи на конференціях.
3. Створення презентацій.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: реферати, доповіді.

Форма модульного контролю: презентація.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік, екзамен

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота										Доповідь	Сума
T1	T2	T3	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	10	100
10	10	10	10	10	10	10	10	10	10		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)

Практичні (семінарські) заняття		60		60
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	-	-	-	-
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	-	-	-	-
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	-	-	-	-
...				
Презентація		10		10
Реферат		10		10
Доповідь		20		20
...				
Разом		100		100

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Двомовна лексикографія в теорії

Тема 1. Лексика як об'єкт двомовної лексикографії. Основні поняття двомовної лексикографії

Лексика як предмет дослідження лексичної семасіології. Системне вивчення лексики. Проблематика лексичного значення. Контрастивне вивчення мов. Проблеми лексичної конфронтації. Особливості двомовної лексикографії. Зв'язок між двомовною лексикографією і контрастивною лексикологією. Мета кожної з дисциплін. Характеристика лексикографічних шкіл. Вхідна і вихідна мови. Адресат словника. Пасивний і активний словник. Філіація (членування на значення) як найскладніше питання лексикографії. Семантизація виділених значень. Паспортизація.

Тема 2. Стан словацько-української і українсько-словацької лексикографії. Перспективи двомовних термінологічних словників.

Стан словацько-української і українсько-словацької лексикографії. Наявні словники (Бунганич, Попель). Двомовні термінологічні словники. Критичний аналіз лексикографічних джерел. Комп'ютерна лексикографія. Перспективи словацько-української лексикографії. Стан роботи над новим словацько-українським перекладним словником.

Специфіка перекладних термінологічних словників. Ближче і даліше значення слів. Особливості побудови словникової статті в термінологічних двомовних словниках. Проблема незбігу внутрішньої форми терміна і її вирішення. Економічні, юридичні, лінгвістичні, політехнічні перекладні словники.

Тема 3. Класифікація двомовних словників.

Типи словників за об'ємом – малі, середні, великі. За змістом: загальні і спеціальні. Двомовні термінологічні словники (політехнічні, юридичні, економічні, лінгвістичні тощо). Двомовні фразеологічні словники. Перекладні синонімічні словники. Диференційні словники. Словники фальшивих друзів перекладача. Ілюстровані словники.

Тема 4. Структура словника.

Мегаструктура, макроструктура, мікроструктура. Порядок слів (алфавітний, зворотній, ієрархічний). Базовий словник, принципи його формування. Вокабула (лексема, реєстрове слово). Словникова стаття. Словосполучення. Фразеологізми і принципи їх наведення в словнику. Опорне слово. Індексція (паспортизація) слова. Корпус словника. Додатки.

Модуль 2.

Двомовна лексикографія на практиці

Тема 5. Проблема еквівалентності в двомовній лексикографії

Поняття еквівалентності. Типи еквівалентності лексичних одиниць у двомовній лексикографії: симетрична еквівалентність, симетрично-асиметрична еквівалентність, асиметрична еквівалентність. Безеквівалентна лексика і специфіка її передачі в перекладному словнику. Проблема лексичної сполучуваності і лексикографічної семантизації. Поняття екземпліфікації. Екземпліфікація в двомовному словнику.

Тема 6. Фразеологія в двомовній лексикографії

Вільні словосполучення. Лексикалізовані словосполучення. Фразеологізми. Контрастивний підхід до фразеології. Типи еквівалентності фразем: симетрична еквівалентність, симетрично-асиметрична еквівалентність, асиметрична еквівалентність фразеологізмів. Двомовні фразеологічні словники.

Тема 7. Проблема власних назв у двомовній лексикографії.

Специфіка власної назви з точки зору лексичної семантики. Традиції включення (невключення) власних назв у словники в різних країнах. Неперекладність власних назв. Транспозиція власних назв (антропонімів, топонімів, ктематонімів тощо) в практичному перекладі. Відображення специфіки онімів у перекладних словниках.

Тема 8. Практична розробка словникової статті - 1.

Відбір лексичних одиниць – вокабул для двомовного словника. Мікроструктура словникової статті. Лексикографічні параметри. Фонетичний (орфоепічний параметр). Морфологічний параметр.

Тема 9. Практична розробка словникової статті - 2.

Синтаксичний параметр. Стилїстичний параметр. Параметр лексичної усталеності. Параметр валентності (лексичної сполучуваності). Контекстуальний параметр. Фразеологічний параметр.

6.2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
Л		п	лаб	інд	с.р.	Л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Двомовна лексикографія в теорії												
Тема 1. Лексика як об'єкт двомовної лексикографії. Основні поняття двомовної лексикографії		3	3			20		1				21
Тема 2. Стан словацько-української і українсько-словацької лексикографії. Перспективи двомовних		4	4			20		1	1			20

термінологічних словників												
Тема 3. Класифікація двомовних словників.		4	4			10		1	1			20
Тема. 4. Структура словника		4	4			10		1	1			20
Разом за модулем 1	90	15	15			60	88	4	3			81
Модуль 2												
Двомовна лексикографія на практиці												
Тема 5. Проблема еквівалентності в двомовній лексикографії		3	3			12		2	1			20
Тема 6. Фразеологія в двомовній лексикографії		3	3			12		1	1			10
Тема 7. Проблема власних назв у двомовній лексикографії.		3	3			12		1	1			10
Тема 8. Практична розробка словникової статті - 1.		3	3			12		1	1			21
Тема 9. Практична розробка словникової статті - 2.		3	3			12		1	1			20
Разом за модулем 2	90	15	15			60	92	6	5			81
Усього годин	180	30	30			120	180	10	8			162

6. 3. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назва теми	Кількість годин стаціонар	Кількість годин заочна форма
Тема 1. Лексика як об'єкт двомовної лексикографії. Основні поняття двомовної лексикографії	3	
Тема 2. Стан словацько-української і українсько-словацької лексикографії. Перспективи двомовних термінологічних словників	4	1
Тема 3. Класифікація двомовних словників.	4	1
Тема. 4. Структура двомовних словників	4	1
Тема 5. Проблема еквівалентності в двомовній лексикографії	3	1
Тема 6. Фразеологія в двомовній лексикографії	3	1
Тема 7. Проблема власних назв у двомовній лексикографії.	3	1
Тема 8. Практична розробка словникової статті – 1. Відбір лексичних одиниць	3	1
Тема 9. Практична розробка словникової статті - 2.	3	1
Разом	30	8

6.4. САМОСТІЙНА РОБОТА

Назва теми	Кількість годин	Кількість годин заочна форма
Тема 1. Лексика як об'єкт двомовної лексикографії. Основні поняття двомовної лексикографії	20	21

Тема 2. Стан словацько-української і українсько-словацької лексикографії. Перспективи двомовних термінологічних словників	20	20
Тема 3. Класифікація двомовних словників.	10	20
Тема 4. Структура словника	10	20
Тема 5. Проблема еквівалентності в двомовній лексикографії	12	20
Тема 6. Фразеологія в двомовній лексикографії	12	10
Тема 7. Проблема власних назв у двомовній лексикографії.	12	1
Тема 8. Практична розробка словникової статті – 1. Відбір лексичних одиниць	12	21
Тема 9. Практична розробка словникової статті - 2.	12	20
Разом	120	162

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Берков В.П. Двужычная лексикографія: Учебник. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Астрель: АСТ : Транзиткнига, 2004. — 236 с.
2. Пахомова С.М. Стан розробки словацько-українського лексикографічного сектора // *Studia Slovackistica*, вип. 7: Віртуальний інститут словакістики. — Ужгород: УжНУ, 2007. — С. 81-88.
3. Sekaninová, E. *Dvojazyčná lexikografia v teórii a praxi*. Bratislava, Veda, 1993. — 254 s.

Допоміжна література

1. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология. — К.: Знання, 2004. — 326 с.
2. Широков В.А. Элементы лексикографии. — К.: Довіра, 2005. — 304 с.
3. Blanár, V. Nad základnou lexikografickou príručkou. *Slovenská reč*, 62, 1977, č. 6, s. 332-339.
4. Jarošová, A. Východiska dvojazyčnej lexikografie. (*Konfrontačná lexikológia a onomaziológia*). *Jazykovedný časopis*, 45, 1994, č. 1, s. 19-30.
5. Jarošová, A. Tvorba dvojazyčných terminologických slovníkov s počítačovou podporou. *Kultúra slova*, 31 1997, č. 4, s. 201-210.
6. Jarošová, A. Prínos „bratislavskej lexikografickej školy“ k teórii a praxi dvojazyčnej lexikografie. *Kultúra slova*, 30, 1996, č. 3. s. 134-142.
7. Kollár, D. Aktuálne úlohy súčasnej slovenskej dvojazyčnej lexikografie. *Slavica Slovaca*, 2, 1998, s. 143-147.
8. Kollár, D. Problémy odborného prekladového slovníka. *Slavica Slovaca*, 1, 1999, s. 149-155.
9. Sekaninová, E. Vzťah konfrontačnej lexikológie a dvojazyčnej lexikografie. *Jazykovedný časopis*, 43, 1992, s. 34-47.
10. Bunganič, P. *Slovensko-ukrajinský slovník*. — Bratislava, 1985.
11. *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4., doplnené a upravené vydanie. Bratislava, Veda 2003.
12. Popel', I. *Ukrajinsko-slovenský slovník*. Bratislava 1960.

Інформаційні ресурси

1. juls.savba.sk
2. slovník.juls.savba.sk
3. korpus.sk
4. terminologickyportal.sk
5. jazykovaporadna.sme.sk

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)